

24.01.2013

Viite

Eduskunta

Ulkoasiainvaliokunta **UTP 1 /2013vp**

Asia

SUOMEN OSALLISTUMINEN EU:N EUNAVFOR Atalanta-operaatioon

Valiokunnalle lähetetään oheisena sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006) 3 §:n 1 momentin mukaan selvitys koskien Suomen osallistumista EU:n EUNAVFOR Atalanta-operaatioon.

Osastopäällikkö

Kirsti Kauppi

LIITTEET

Muistio Suomen osallistumisesta EU:n EUNAVFOR Atalanta-operaatioon

Asiasanat AFRIKKA, SOMALIA

Hoitaa **POL-10**

Hoitaa UE

Koordinoi

Tiedoksi ALI-01; ALI-10; ALI-20; ALI-30; POL-01; POL-02; POL-30; VNEUS

PLM

Laatija jakanut

EU/Yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka; Suomen osallistuminen EUNAVFOR Atalanta -operaatioon

1. EUNAVFOR Atalanta osana EU:n toimia Afrikan Sarven alueella

Geopoliittisesti tärkeän ja maailman vaikeimpiin kriisipesäkkeisiin kuuluvan Afrikan sarven kehitys vaikuttaa laajalle. EU:n toimintaa siellä on terävöitetty mm. Afrikan sarven strategialla. Tässä ns. saateenvarjostrategiassa korostuu alueen perusongelmien ymmärtäminen ja EU:n yhtenäinen ja johdonmukainen lähestymistapa, joka kattaa kaikki unionin käyttämät instrumentit. Pää tavoitteisiin sisältyy demokraattisten rakenteiden vahvistamisen, rauhan ja turvallisuuden edistämisen, köyhyyden vähentämisen ja alueellisen yhteistyön lisäämisen ohella vaikuttaminen alueen turvallisuutta uhkaaviin tekijöihin kuten merirosvouteen ja muuhun järjestäytyneeseen rikollisuuteen sekä terrorismiin ja väestöliikkeisiin. EUNAVFOR Atalanta on tärkeä osa kansainvälisen yhteisön toimia Somalian turvallisuustilanteen vahvistamiseksi. Euroopan unionin (EU) neuvosto hyväksyi 10.11.2008 yhteisen toiminnan EU:n sotilasoperaatiosta, jolla osallistutaan merirosvouden ja aseellisten ryöstöjen ehkäisemiseen ja torjuntaan Somalian rannikkovesillä (2008/851/YUTP). Atalantan toimivaltuudet perustuvat YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmiin.

Somalian merirosvouden tähänastinen huippuvuosi oli 2011, jolloin tilastoitiin 237 iskua laivoja kohtaan ja lunnasrahoja maksettiin arviolta 160 miljoonaa dollaria. Tätä edisti tekninen kehitys (mm. telekommunikaatio, GPS-paikantimet ja pikaveneet) ja sen myötä toiminnan ulottaminen kauemmaksi rannikolta. Onnistuneiden kaappausten määrä kuitenkin kääntyi laskuun (mikä toisaalta johtanut yksittäisten lunnasvaatimusten kasvuun) ja vuonna 2012 merirosvous väheni kokonaisuudessaan. Tähän on vaikuttanut alueella toimivien operaatioiden toiminta sekä varustamojen kehittyneet omasuojatoimet. Somalian merialueella ja Intian valtamerellä toimii EU:n Atalanta-operaation lisäksi Nato, eräät maat kuten Kiina, Venäjä ja Intia itsenäisesti sekä Yhdysvaltain laivasto-osasto. Varustamot ovat kehittäneet merirosvouden vastaisia toimintamalleja ja varustusta. Tämä sisältää muun muassa yksityisten turvayritysten käytön.

Merirosvous on edelleen kuitenkin uhka sekä ruoka-apukuljetuksille että kauppamerenkululle ja sen vastaisille toimille onkin tarvetta. Atalanta-operaatio toimii yhteistyössä alueella olevien eri toimijoiden, erityisesti Naton ja Yhdysvaltojen kanssa. Operaation nykyinen mandaatti on voimassa vuoden 2014 loppuun asti.

Itsenäisiä alussuojausosastoja (autonomous vessel protection detachment, AVPD) on käytetty Atalanta-operaatiossa vuoden 2011 lopulta alkaen. AVPD:t koostuvat 12-25 sotilaan osastoista, jotka toimivat suojattavalla aluksella lähtösatamasta määräsatamaan. Niiden tehtävänä on turvata Maailman elintarvikeohjelman (World Food Programme, WFP) alusten ruoka-apukuljetuksia Somaliaan ja suojata alusta. AVPD ei suorita alustarkastuksia.

AVPD:n tehtävänä ei ole jäljittää tai ottaa kiinni merirosvoja. Se toimii itsenäisesti, ilman lähellä olevaa sota-alusta vapauttaen näitä toimimaan vapaammin merirosvouden ehkäisemistehtävässä. AVPD:tä on käytetty WFP:n kuljetusten suojaamiseen, koska näiden kuljetusten suojaaminen on Atalantan päätehtävä. AVPD:tä ei ole suunniteltu käytettäväksi muiden, myöskään selvästi riskialttiimpien AMISOMin kuljetusten suojaamiseen.

AVPD:t ovat toimineet Antigua ja Barbudan lipun alla Caroline Scan-aluksella noin vuoden. Alus ei ole joutunut kiinniottotilanteisiin eikä voimankäyttötilanteita ole syntynyt. Myös Somalian nälänhädän helpottuminen on vaikuttanut meritse toimitettavan avun määrään ja apukuljetusten suojauksen kysyntään. Radikaali-islamistisen al-Shabaabin aseman heikentymisen ei katsota ratkaisevasti vaikuttaneen merirosvouden vähenemiseen, sillä al-Shabaabin suhde ilmiöön ollut lähinnä taloudellinen tai liittynyt aseiden salakuljetukseen.

2. Suomen osallistuminen EUNAVFOR Atalanta -merioperaatioon

Suomi on osallistunut Atalanta-operaatioon esikuntahenkilöstöllä vuodesta 2008 lähtien. Miinalaiva Pohjanmaa oli mukana operaatiossa 1.2 - 30.4.2011. Kyseessä oli ensimmäinen kerta kun merivoimat osallistui aluksella kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan ja kokemukset osallistumisesta olivat myönteisiä.

Vuonna 2012 tehtyjen TP-UTVAN linjausten mukaan Suomi osallistuu EUNAVFOR Atalanta -operaatioon noin 25 sotilaan vahvuisella itsenäisellä alussuojausosastolla (AVPD). Osallistuminen on rajattu kestämään enintään 6 kuukautta. Suomen osallistuminen sijoittuisi maalisi- ja heinäkuun väliin ajankohtaan vuonna 2013. Lisäksi Suomi jatkaa osallistumistaan operaatioon edelleen esikuntahenkilöstöllä (enintään 10 sotilasta).

Atalantan puitteissa tapahtuvaan AVPD-toimintaan osallistumisesta päätettäessä ei ole tarpeen ryhtyä Suomen osalta erityisiin sopimus- tai muihin järjestelyihin, vaan tarvittavat oikeudelliset järjestelyt hoidetaan operaation toimesta.

Suomalaiselle alussuojausosastolle aiheutuvat uhat voidaan jakaa kahteen luokkaan. Uhat liittyvät ensinnäkin terveyteen liittyviin riskeihin, mm. tartuntataudit. Toiseksi uhat liittyvät turvallisuuteen tilanteissa, joissa suojattavaa alusta vastaan kohdistuu esim. merirosvojen kaappausyritys. Riskitason voidaan kuitenkin todeta olevan verrattain alhainen.

Alustava kustannusarvio Suomen osallistumisesta operaatioon enintään 25 sotilaan vahvuisella itsenäisellä alussuojausosastolla 6 kuukauden ajan on 4,8 miljoonaa euroa. Ulkoasiainministeriön henkilöstö- ja koulutusmenojen osuus on 1,5 miljoonaa euroa ja puolustusministeriön kalusto- ja hallintomenojen osuus 3,3 miljoonaa euroa. Kustannukset sisältyvät vuoden 2013 talousarvioon.